

Голові спеціалізованої вченої ради

ДФ 20.051.192

Карпатського національного університету

імені Василя Стефаника

доктору педагогічних наук, професору

Білавич Галині Василівні

(76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57)

ВІДГУК

офіційного опонента,

доктора педагогічних наук, професора,

професора кафедри соціальної роботи

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Тернопільської Валентини Іванівни

на дисертаційну роботу **Досина Володимира Ігоровича**

«Розвиток вищої фармацевтичної освіти в Україні (90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.)», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність обраної теми зумовлена сьогоденням й змінами пріоритетів і ціннісних орієнтацій суспільства, переходом до європейських стандартів підготовки фахівців, інтенсивною цифровізацією галузі, потребами адаптації освітніх програм під сучасні вимоги. Дослідження проблеми розвитку вищої фармацевтичної освіти дозволяє узагальнити історичний досвід трансформації галузі та оптимізувати підготовку висококомпетентних, соціально орієнтованих фахівців, здатних вирішувати складні завдання в галузі охорони здоров'я за умови впливу негативних факторів та необхідності реалізації євроінтеграційних намірів держави. Це підтверджується також і низкою визначених автором суперечностей, зокрема, між: суспільним запитом на підготовку фармацевтичних фахівців,

орієнтованих на забезпечення якості й безпеки фармакотерапії, та нерівномірністю оновлення змісту і методик професійної підготовки в різних закладах вищої освіти; необхідністю уніфікації вимог до результатів навчання та збереженням відмінностей у підходах до організації освітнього процесу й контролю якості підготовки; потребою посилення практикоорієнтованості навчання, розвитку симуляційної та сучасної лабораторної підготовки й обмеженнями ресурсного забезпечення закладів освіти; тенденціями цифровізації освітнього процесу та дистанційної підтримки навчання і необхідністю забезпечення належного рівня формування практичних професійних компетентностей У такому контексті дисертаційна робота «Розвиток вищої фармацевтичної освіти в Україні (90-ті рр. XX ст. – перша чверть XXI ст.)» Досина Володимира Ігоровича, є, безперечно, актуальною і своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію підготовлено відповідно до наукової теми кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника «Історико-педагогічні проблеми навчання і виховання у системі безперервної освіти» (державний реєстраційний номер 0108U009122). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №8 від 27 вересня 2022 р.) та уточнено в редакції «Розвиток вищої фармацевтичної освіти в Україні (90-ті рр. XX-перша чверть XXI ст.)» на засіданні Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №5 від 02 квітня 2025 р.).

Наукова новизна та достовірність отриманих результатів, що виносяться на захист. Наукова новизна роботи зумовлена поставленими завданнями та результатами їх розв'язання. Найбільш суттєвими результатами дослідження, що містять наукову новизну вважаємо такі: здійснено цілісний історико-педагогічний аналіз розвитку вищої

фармацевтичної освіти в Україні у 90-ті рр. XX - першій чверті XXI ст.; виокремлено, теоретично обґрунтовано та схарактеризовано етапи розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні у визначених хронологічних межах: перший етап (1992-2003 рр.) – становлення вищої фармацевтичної освіти в умовах державної незалежності України; другий етап (2003-2016 рр.) – європейської інтеграції та розширення мережі фармацевтичних факультетів у медичних закладах вищої освіти; третій етап (2016 р. перша чверть 21 ст.) – стандартизація, цифровізація та інноваційна трансформація вищої фармацевтичної освіти; обґрунтовано методологічні засади розвитку вищої фармацевтичної освіти на філософському, загальнонауковому та конкретнонауковому рівнях; розкрито концептуальні засади розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні у 90-х рр. XX – першій чверті XXI ст. через виявлення еволюції її цілей, змістового та операційно-діяльнісного компонентів; визначено актуальні тенденції, інноваційні орієнтири та перспективи розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні.

Вагомими досягненнями В.І. Досина є те, що в роботі уточнено поняттєво-категорійний апарат дослідження розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні; історіографію проблеми розвитку вищої фармацевтичної освіти України у вітчизняному науковому дискурсі; змістові характеристики професійної підготовки фармацевтичних фахівців у досліджуваній період; організаційно-педагогічні особливості розвитку вищої фармацевтичної освіти в умовах освітніх реформ 90-х рр. XX – першої чверті XXI ст.

Практичне значення дослідження. До переваг дисертаційної роботи В.І. Досина можна віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає у проєктуванні та впровадженні елективного курсу «Розвиток вищої фармацевтичної освіти в Україні: історія і сучасність», зміст якого відображає основні результати дисертаційного дослідження та спрямований на висвітлення історико-педагогічних засад, етапів, тенденцій, закономірностей і особливостей розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні у 90-х рр. XX–першій чверті XXI ст.; розробці сайт-блогу

інформаційно освітнього ресурсу «ФармОсвіта», який може бути використаний як інтегроване цифрове середовище для науково-методичної підтримки освітнього процесу, забезпечення доступу до нормативно-правової, наукової та аналітичної інформації, поширення інноваційних педагогічних практик, а також організації самостійної роботи здобувачів освіти та підвищення кваліфікації викладачів.

Вагомим практичним доробком дисертанта є те, що зміст і результати дослідження, а також матеріали елективного курсу можуть бути використані: науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти під час викладання навчальних дисциплін «Історія фармації», «Педагогіка вищої школи», «Організація та управління фармацевтичною освітою», «Фармацевтичний менеджмент», «Фармацевтична деонтологія» та інших, а також у процесі розроблення навчальних планів, освітніх програм і навчально-методичних матеріалів для спеціальностей 011 Освітні, педагогічні науки та 226 Фармація, промислова фармація; здобувачами вищої освіти, аспірантами та молодими науковцями – під час опанування вибіркового освітнього компонентів, підготовки курсових, кваліфікаційних і науково-дослідних робіт, присвячених проблемам розвитку фармацевтичної освіти; керівниками та організаторами освітнього процесу, гарантами освітніх програм, представниками професійних фармацевтичних спільнот – для обґрунтування управлінських рішень щодо модернізації змісту і структури фармацевтичної освіти, підвищення якості підготовки фахівців та гармонізації національної системи фармацевтичної освіти з європейськими освітніми стандартами; у системі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації фармацевтичних працівників – для розроблення програм професійного розвитку, методичних матеріалів та освітніх курсів, спрямованих на вдосконалення професійних компетентностей фахівців фармацевтичної галузі.

Слід зазначити, що результати дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Карпатського національного університету імені Василя

Стефаника; Івано Франківського національного медичного університету; Херсонського державного університету.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високий ступінь достовірності наукових положень, висновків і результатів дослідження В.І. Досина підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження; системним аналізом матеріалів; виявленням причинно-наслідкових зв'язків між елементами досліджуваної проблеми; широтою й різноманітністю теоретичної бази. Достовірність і надійність наукових результатів рецензованої роботи забезпечена використанням комплексу методів дослідження: Позитивним є те, що методи добиралися відповідно до завдань конкретного етапу дослідження, прийоми та операції з теоретичним і фактичним матеріалом здійснювалися у послідовності, відповідній програмі дослідження.

Відтак дисертаційне дослідження В.І. Досина виконане на високому науковому рівні. Об'єктивність та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечується обґрунтованістю наукових позицій та можливістю впровадження отриманих результатів у практику закладів вищої освіти.

Характеристика основних положень роботи. Структура дисертаційної роботи складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, додатків. Ґрунтовність і репрезентативність джерельної бази, а також масштабність здійсненого наукового пошуку підтверджуються використанням 346 джерел. Зміст дисертаційної роботи охоплює основні аспекти теми дослідження. У вступі чітко визначено мету, завдання, предмет, об'єкт, хронологічні та територіальні межі дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення дослідження, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх упровадження в освітній процес. Аналіз наукового апарату дисертаційної роботи засвідчує його теоретико-методологічну обґрунтованість, коректність і достатність.

У першому розділі «Вища фармацевтична освіта України як історико-педагогічна проблема» здійснено детальний аналіз теоретичних засад дослідження. У процесі опрацювання наукових джерел із проблеми дослідження розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні у 90-х рр. XX – першій чверті XXI ст. дисертант систематизував джерельну базу дисертації за основними групами: законодавчо нормативна база досліджуваного періоду; дисертаційні, монографічні та публікаційні дослідження; навчально-методичні та науково-практичні матеріали.

Переконливим є обґрунтування методологічних засад дослідження розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні в 90-х рр. XX–на першій чверті XXI ст, що зумовлені складністю й багатовимірністю об'єкта дослідження та ґрунтуються на комплексі взаємопов'язаних наукових підходів і методів. Вони обґрунтовані на філософському, загальнонауковому та конкретнонауковому рівнях, що забезпечило цілісне осмислення досліджуваної проблеми як складного, динамічного й багатовимірного історико-педагогічного явища.

Варто зазначити, що ґрунтовним підсумком цього аналітичного опрацювання є застосування комплексного критеріального підходу (правового, історико аналітичного та дидактико-орієнтованого), який дозволив системно інтерпретувати динаміку змін у змісті, структурі та організації освітнього процесу, а також виявити внутрішню логіку розвитку фармацевтичної освіти в Україні.

У другому розділі «Концептуальні засади розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні (90-ті рр. XX ст. – перша чверть XXI ст.)» здобувачем повно й аргументовано розкрито еволюцію цілей розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні. Важливим доробком дисертанта є обґрунтування концептуальних засад розвитку вищої фармацевтичної освіти України у 90 х рр. XX – першій чверті XXI ст., які передбачали цілісний, поетапний процес змін цільового, змістового та операційно-діяльнісного компонентів. Вони відображали еволюцію не лише освітньої моделі

підготовки, а й зміну професійної ролі фармацевта в системі охорони здоров'я.

У третьому розділі «Перспективи трансформації вищої фармацевтичної освіти в Україні» репрезентовано актуальні тенденції та інноваційні орієнтири розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні. Дисертант стверджує, що провідними тенденціями розвитку вищої фармацевтичної освіти України є компетентнісна стандартизація професійної підготовки, посилення її практико орієнтованого характеру та зближення з реальним професійним середовищем, уніфікація й зовнішня верифікація результатів навчання, інституціоналізація внутрішніх і зовнішніх систем забезпечення якості освіти, цифрова та інноваційна трансформація освітнього процесу, а також посилення студентоцентрованості й індивідуалізації освітньої траєкторії здобувача.

Безперечним позитивом і здобутком поданої дисертації є розроблений дисертантом інформаційно освітній електронний ресурс «ФармОсвіта», який функціонує як інтегроване науково-методичне середовище підтримки професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців фармацевтичної галузі. Створення такого ресурсу відповідає сучасним тенденціям цифровізації освіти та забезпечує відкритий доступ до актуальної наукової, нормативної та аналітичної інформації. Відзначимо, що розроблена авторська модель розвитку вищої фармацевтичної освіти та її практична реалізація через інформаційно-освітній ресурс «ФармОсвіта» забезпечують цілісну модернізацію освітнього процесу, сприяють підвищенню якості професійної підготовки та формуванню конкурентоспроможного фахівця фармацевтичної галузі, здатного ефективно діяти в умовах сучасних глобальних і технологічних викликів.

Високої оцінки заслуговує упровадження в освітній процес елективного курсу «Розвиток вищої фармацевтичної освіти в Україні: історія і сучасність», який сприяє поглибленню знань здобувачів вищої освіти про історико-педагогічні засади становлення й розвитку вищої фармацевтичної

освіти в Україні, а також формуванню в них аналітичних і дослідницьких умінь у сфері вивчення освітніх трансформацій. Завдяки опрацюванню змісту курсу здобувачі вищої освіти отримали можливість глибше усвідомити етапи, тенденції, чинники та закономірності розвитку вищої фармацевтичної освіти, оволодіти теоретичними засадами її історико-педагогічного аналізу, опанувати практичні механізми роботи з нормативно-правовими документами, освітніми програмами, навчальними планами й науковими джерелами, а також розвинути здатність осмислювати сучасні тенденції модернізації вищої освіти України у взаємозв'язку з євроінтеграційними, цифровими та галузевими викликами.

Загальні висновки до дисертації співвіднесені зі змістом сформульованих у вступі завдань і матеріалами кожного з розділів. Заслужують на увагу багаточисельні додатки до дисертації (обсягом 59 сторінок), у яких автором зібрано довідково-інформаційний матеріал, що доповнює та ілюструє зміст усіх трьох розділів роботи.

Повнота викладу матеріалу дисертації у роботах, які опубліковані автором. Результати дисертаційного дослідження достатньо широко репрезентовані в наукових публікаціях автора, що свідчить про належний рівень апробації отриманих наукових результатів. Основні положення та результати дослідження В.І. Досина відображено у 9 наукових працях, з яких 5 статей опубліковано в наукових фахових виданнях України (з них 2 статті у співавторстві), 1 стаття у виданнях, що додатково відображають результати дослідження; 3 праці у збірниках матеріалів наукових конференцій. Аналіз змісту зазначених публікацій дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, отримані в ході дослідження, повною мірою репрезентовані в друкованих наукових працях.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертаційної роботи та наукових публікацій не виявлено ознак академічного плагіату, елементів фабрикацій чи фальсифікації. Дисертант коректно посилається на власні наукові праці,

дослідження інших авторів, нормативно правові акти та інші використані джерела. Порухень принципів академічної доброчесності в роботі не встановлено.

Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації.

1. У дисертаційній роботі автором переконливо обґрунтовано періодизацію розвитку вищої фармацевтичної освіти України, однак окремі критерії виокремлення етапів могли б бути деталізовані через ширше використання кількісних показників, що характеризують динаміку розвитку мережі закладів вищої освіти, контингенту здобувачів освіти та кадрового забезпечення галузі.

2. У дисертаційному дослідженні значну увагу приділено змістовій модернізації фармацевтичної освіти, проте питання впливу міжнародних професійних фармацевтичних організації на формування освітньої політики України висвітлено дещо фрагментарно і могло б бути предметом більш глибокого аналізу.

3. Позитивно оцінюючи розроблені автором рекомендації щодо розвитку вищої фармацевтичної освіти, вважаємо, що окремі прогностичні положення щодо її подальшої цифрової трансформації потребують додаткового теоретичного обґрунтування та розширення доказової бази.

4. У роботі автором ґрунтовно розкрито діяльність провідних закладів вищої освіти фармацевтичного профілю, однак більшої уваги заслуговував би аналіз регіональних особливостей розвитку фармацевтичної освіти в Україні та їх впливу на формування єдиного освітнього простору держави.

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Зазначені зауваження та побажання носять рекомендаційний характер і не знижують загальної наукової цінності дисертаційного дослідження. Зміст роботи переконливо підтверджує виконання поставлених завдань, а результати дослідження належним чином представлені в її структурних розділах. Загалом аналіз дисертації та опублікованих праць дає

підстави для висновку про те, що дисертаційне дослідження Досина Володимира Ігоровича «Розвиток вищої фармацевтичної освіти в Україні (90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.)» є завершеним і самостійним дослідженням, у якому отримані нові науково-обґрунтовані результати.

Зважаючи на актуальність, наукову новизну, важливість одержаних дисертантом результатів дослідження, їх обґрунтованість і вірогідність та вагому практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота, що представлена на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р №44 (зі змінами), її автор, Досин Володимир Ігорович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

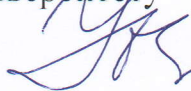
доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри соціальної роботи

факультету спеціальної освіти та соціальної політики

Українського державного університету

імені Михайла Драгоманова

Валентина ТЕРНОПІЛЬСЬКА